

I Uvodne informacije

IPARD II program 2014-2020 predstavlja jedan od preduslova za korišćenje evropskih pretpristupnih sredstava kroz IPA II – oblast politike poljoprivrede i ruralnog razvoja. Kroz sprovođenje IPARD II programa crnogorskim poljoprivrednicima dostupno je ukupno 49.623.127,77 EUR bespovratnih sredstava, od čega sredstva EU čine 37.264.404,65 EUR, a nacionalno kofinansiranje iznosi 12.358.723,12 EUR. Dodjela bespovratne podrške ka krajnjim korisnicima isplaćuje se shodno definisanim kriterijumima u okviru od 50% do 70% u zavisnosti od vrste investicije i geografskog položaja poljoprivrednog gazdinstva i lokacije investicije. Cilj IPARD II programa je restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednog i prerađivačkog sektora, u svrhu stvaranja konkurentnih poljoprivrednih gazdinstava i prerađivačkog sektora, koji će biti spremni za ulazak u EU i korišćenje fondova EU.

Evropska komisija je u oktobru 2017. godine zvanično dala potvrdu Crnoj Gori da strukture i sistemi za implementaciju Instrumenta pretpristupne podrške za oblast politike „Poljoprivreda i ruralni razvoj“ - IPARD II u Crnoj Gori ispunjavaju minimum uslova predviđenih Okvirnim sporazumom i Sektorskim sporazumom za IPARD II za mjere 1 i 3 IPARD II programa.

Finansijski sporazum 2014-2020 između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o podršci za poljoprivredu i ruralni razvoj IPARD II stupio je na snagu u decembru 2017. godine. Ovim sporazumom se bliže propisuju finansijske obaveze Unije po pitanju sprovođenja IPARD II programa i definišu odredbe za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta za dvije mjere IPARD II programa: Mjera 1 Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava i Mjera 3 Investicije u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda.

U toku 2018. godine objavljeni su prvi javni pozivi za dodjelu sredstava finansijske podrške za Mjeru 1 Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava i Mjeru 3 Investicije u fizički kapital vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda u okviru IPARD-a II 2014-2020.

Trenutno je objavljeno po pet javnih poziva kroz obje mjere.

Dodatno, IPARD struktura nastavila je s akreditacijom ostalih mjera IPARD II programa. U septembru 2019. godine, Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) poslao je zahtjev za povjeravanje zadataka izvršenja budžeta za Mjeru 7 Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja. Evropska komisija je u avgustu 2020. godine zvanično odobrila zahtjev Crne Gore i dala uslovnu akreditaciju Mjere 7, uz obavezu kvartalnog izvještavanja Evropskoj komisiji o implementaciji Akcionog plana u cilju dobijanja potpune akreditacije pomenute Mjere.

Prvi javni poziv za Mjeru 7 Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja, podmjera 7.1 Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma je objavljen u junu 2021. godine.

Uslovi akreditacije nijesu bili ispunjeni i bilo je blokirano potpisivanje ugovora sa korisnicima. Evropska komisija je u martu 2023. godine dala saglasnost na akreditaciju Mjere 7, pa su i ugovori kroz gore pomenuti Javni poziv kroz podmjeru 7.1 takođe potpisani.

Zbog situacije u kojoj se našao čitav svijet, uzrokovane pandemijom COVID-19, Evropska unija poslala je pismo Crnoj Gori, 27. aprila 2020. godine, koje sadrži set mjera koje države-kandidati mogu da koriste da bi izmijenili akreditovane procedure za IPARD, da bi se olakšalo korisnicima da što prije realizuju investicije, a, samim tim, Crna Gora uspješno povuče EU sredstva.

Od posebnog značaja je činjenica da je DG AGRI, osim instrukcija datih u sistemskom dijelu implementacije IPARD II programa, predložio i omogućio značajne olakšice i u dijelu finansiranja investicija. DG AGRI je kao mogućnost predstavio i procentualno povećanje avansnog dijela plaćanja korisnicima, i to u iznosu do 50% ugovorene podrške. Ova mogućnost praćena je obavezanim pokrićem iznosa avansne podrške validnom bankarskom garancijom čime bi se spriječio eventualni rizik neadekvatne potrošnje sredstava.

Naime, mogućnost isplate avansnoga dijela korisnicima je posebno važna olakšica u otežanim uslovima funkcionisanja, prvenstveno s aspekta mogućnosti brže potrošnje dostupnih sredstava u naznačenim rokovima, a u smislu dodatnoga podsticaja privrede u uslovima krize izazvane pandemijom COVID-19. Ovaj model daje posebno snažan efekat potrošnji dostupnih sredstava kada se radi o Mjeri 3, čiji su korisnici pravna lica u prerađivačkom sektoru. Fizičkim licima otežano je, ako ne i nemoguće, dobiti bankarsku garanciju, što predstavlja problem za korišćenje ovog mehanizma od strane fizičkih lica.

Dodatno, Direktorat za plaćanja omogućio je korisnicima IPARD II programa korišćenje plaćanja po fazama, odnosno korisnici mogu da dostavljaju zahtjeve za plaćanja iz djelova, kako realizuju svoje investicije. Na ovaj način, zaokružen je proces koji je propisan Sektorskim sporazumom u dijelu olakšavanja realizacije investicija za poljoprivredne proizvođače i prerađivače u Crnoj Gori.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, da bi se što više sredstava iskoristilo kroz IPARD II program, objavilo je još dodatna dva poziva kroz mjeru 1 i mjeru 3 (pete javne pozive), s fiksnim rokovima za realizaciju investicija. Prema Javnom pozivu kroz Mjeru 1, rok za realizaciju investicija je 1. jun 2024. godine, s obzirom na to da se plaćanja kroz IPARD II program moraju završiti do 31. decembra 2024. godine, u skladu s pravilom n+4, čije smo odobrenje zvanično dobili 11. decembra 2023. godine, a isto nam je najavljeno tokom prošlonedeljnog održavanja sastanka Nadglednog odbora za praćenje IPARD programa. Ukoliko se sredstva ne iskoriste do kraja 2024. godine, isto bi značilo značajno povlačenje IPA sredstava iz nacionalnog budžeta u budžet Evropske unije, a što za Crnu Goru, kao zemlju kandidata za pristup EU, znači negativna ocjena u poglavlju 11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj.

II Pregled dosadašnje implementacije javnih poziva kroz Mjeru 1 i obezbjeđenje neophodne podrške za uspješnu realizaciju ugovorenih investicija kroz Mjeru 1 u okviru Petog javnoga poziva

Peti javni poziv za Mjeru 1 Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava je objavljen 15. maja 2023. godine.

Prijem zahtjeva za dodjelu podrške u okviru ovog Javnog poziva je bio od 15. maja 2023. godine do 15. juna 2023. godine.

U okviru ovog poziva podnijeto je 414 zahtjeva za dodjelu podrške. Ukupna vrijednost zahtijevanih investicija je 29,699,271.05 EUR (s PDV-om), odnosno 24,577,146.13 EUR (bez PDV-a), potencijalni iznos podrške je 16,784,040.55 EUR, dok je ukupno zahtijevani EU dio podrške 12.588.030,41 EUR.

Direktorat za plaćanja, kao dio Operativne strukture za IPARD, dužan je da se prilikom obrade svih zahtjeva za dodjelu podrške pridržava pravila i procedura, kako nacionalnih tako i akreditovanih od strane Evropske komisije.

Priručnikom o procedurama za implementaciju IPARD-a odobrenim od strane EK propisano je da se svi zahtjevi koji uspješno prođu sve kontrole ocjenjuju u skladu s kriterijumima odabira datim u IPARD II programu. Rangiranje prihvatljivih zahtjeva za podršku zasnovano na bodovanju vrši se u slučaju da je ukupan iznos tražene podrške prihvatljivih zahtjeva veći od iznosa budžeta raspoloživog za određeni javni poziv. To znači da je Direktorat u obavezi da sačeka sa ugovaranjem prihvatljivih zahtjeva za podršku iz javnoga poziva, sve dok se ne izvrše kontrole, kako administrativne tako i na licu mjesta, za sve podnesene projekte, kako bi se rangirali svi prihvatljivi zahtjevi i potom ugovorili pojedinačni prihvatljivi projekti.

Kroz ovaj Predlog Informacije traži se od Vlade Crne Gore da, kroz budžet za 2024. godinu, obezbijedi eventualno nedostajuća sredstva za finansiranje podrške korisnicima, a sve u cilju uspješne implementacije javnih poziva i povlačenja EU sredstava.

Neophodno je napomenuti da je dosadašnja praksa kroz već realizovane javne pozive za podršku u okviru MIDAS i IPARD like projekata, pokazala da je korisnicima bilo potrebno u prosjeku 18 mjeseci do dvije godine da realizuje ugovorene investicije, dok je procenat realizovanih i isplaćenih investicija u odnosu na ugovorene iznosio oko 70%. Ovo iskustvo se može primijeniti i na IPARD javne pozive iz razloga što se radi o nastavku implementacije ovih mjera, po istim evropskim principima i pravilima, za podršku mjerama ruralnog razvoja. Dodatno, Petim javnim pozivom kroz Mjeru 1, dat je fiksni rok za realizaciju investicija, a to je 1. jun 2024. godine, tako da, svi ugovori koji se ne realizuju do pomenutog roka, neće ni biti prihvatljivi kasnije za isplatu.

Ukupno potencijalnih zahtjeva za ugovor je 339 projekata, vrijednost zahtijevane EU podrške je 10.302.453,10 EUR.

Ukupno na raspolaganju je 6.605.675,34 EUR.

To znači da nedostaje za investicije ukupno 3,7 miliona EUR.

Situacija s traktorima

Pored navedenog uskoga grla, Ministarstvo se suočava s pitanjem finansiranja traktora, s obzirom na to da, prema uslovima iz IPARD II programa, od ukupnog iznosa dodijeljenih sredstava EU, za mjeru 1, maksimalno 20% tih sredstava može biti opredjeljeno za nabavku traktora.

Od 339 projekata, 248 projekata kao dio investicije ima traktor i vrijednost zahtijevane EU podrške je 4.177.778,29 EUR.

Raspoloživo za traktore EU sredstva je 1.321.135,07 EUR.

Ovo znači da nedostaje sredstava za traktore 2,8 miliona EUR.

Kada se sumiraju sredstva koja nedostaju, računica je sljedeća:

3,7 miliona EUR za investicije + 2,8 miliona EUR za traktore = 6,5 miliona EUR.